

DIN ACTIVITATEA LUI NICOLAE TITULESCU ÎN VEDEREA CONSOLIDĂRII RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Nicolae Petrescu

În cadrul atenției speciale acordate amplificării relațiilor pe multiple planuri cu marile puteri Marea Britanie a ocupat un loc de seamă constituind un atribut constant al politicii externe a României¹, iar în vederea impulsivării raporturilor româno-britanice a fost însărcinat Nicolae Titulescu², trimis în lungă și prodigioasă sa misiune diplomatică de la Londra³.

Nicolae Titulescu a intrat în contact cu cercurile politice engleze încă din vara anului 1918 când a venit la Paris în grupul condus de Take Ionescu și unde, fără a avea însărcinări oficiale, doar girul de fost ministru de finanțe a fost animat de dorința arzătoare de a-și sluji patria atât de greu încercată prin prevederile vexatorii ale păcii de la București⁴.

Activitatea desfășurată de Nicolae Titulescu avea să capete noi dimensiuni prin cooptarea sa în Consiliul Național Român căruia guvernele occidentale îi vor consacra o recunoaștere oficială imediată.

Numit prim delegat al României la Conferința de pace, Nicolae Titulescu, în condițiile în care situația internațională era în continuare încordată, a stabilit noi legături cu cercurile franceze și engleze. Eforturile le-a îndreptat spre a câștiga sprijinul lor în vederea semnării tratatului cu Ungaria în condiții cât mai favorabile intereselor țării, cât și pentru definitivarea protocolului de la Paris din 1920, la care a avut o contribuție substanțială⁵.

Vizita efectuată de Nicolae Titulescu în Anglia în octombrie 1920, când ca ministru de finanțe s-a ocupat mai ales de interesele anglo-române, financiare și comerciale, prezența sa la Conferința de la Spa, precum și strădaniile pentru dobândirea de credite în occident nu au trecut neobservate în lumea oamenilor politici și de afaceri din Marea Britanie. De altfel, viitorul mare diplomat era apreciat la Foreign Office, încă din 1919, "un extrem de abil om de stat, în special în problema finanțelor"⁶. În aceeași ordine de idei, în iulie 1921, când la dezbaterile proiectelor sale de reformă financiară apăruseră neînțelegerile sale cu Take Ionescu, la Foreign Office circula deja eventualitatea numirii lui Nicolae Titulescu ministru plenipotențiar la Londra⁷.

Prognoza s-a verificat deoarece înaintea demisiei lui Take Ionescu din guvernul condus de generalul Averescu, Nicolae Titulescu a

solicitat titularului de la Ministerul Afacerilor Străine în numele fostei lor prietenii, sprijin în acreditarea sa la Londra⁸.

După demersurile făcute de Ministrul Afacerilor Străine al României la forul omolog britanic și răspunsul pozitiv, Take Ionescu a prezentat regelui Ferdinand, la 16 decembrie 1921, raportul privind numirea lui Nicolae Titulescu ca trimis extraordinar și ministru plenipotențiar în Anglia⁹.

În urma aprobării dată de regele Ferdinand prin decretul¹⁰ de numire în noua funcție Nicolae Titulescu a plecat în martie 1922 la Londra ducând cu el și sarcinile de mare răspundere pe care le incumba și calitatea sa de delegat permanent al României la Societatea Națiunilor¹¹.

Nicolae Titulescu a sosit la Londra pe 9 martie 1922 unde s-a instalat în Grosvenor Street nr.50 în condiții de "reprezentare cuvințioasă dar decentă a României"¹³, "necostând statul nici o centimă mai mult ca orice ministru plenipotențiar clasa I"¹⁴. Aici a cunoscut o Londră "tristă" cu "viață redusă din cauza sărăciei generale"¹⁵. Cu toate dificultățile de acomodare având de efectuat și vizitele de uzanță celor 51 de ambasade și legații, membrilor guvernului și parlamentului, ziariștilor și băncilor, Nicolae Titulescu avea speranța că va "face căsnicie bună eu britanicii" deși, "perioada de așezare a unui nou fel de viață e neplăcută"¹⁶. Regretele de a fi părăsit unul din locurile de frunte ale vieții politice, marele patriot le-a înăbușit prin sentimentul datoriei de a fi util țării în noua misiune ce i s-a încredințat. Conștient "că treabă e enorm de făcut, dacă vrei să introduci un fel nou de a privi rolul ministrului în străinătate" Nicolae Titulescu și-a abordat mandatul convins că "răspunderea, dacă ai conștiință, e mare"¹⁷.

La scurt timp de la sosirea sa în marea metropolă, noul ministru plenipotențiar s-a simțit profund mișcat de amabilitatea cu care a fost întâmpinat de cercurile oficiale și diplomatice, mai ales că Lordul Curzon era bolnav în momentul sosirii lui Nicolae Titulescu la Londra la Foreign Office s-a considerat necesar să se facă o derogare de la normele obișnuite și să prezinte direct pe ministrul României suveranului Marii Britanii¹⁸. În urma adresei trimisă la 18 martie 1922, Ministerului de Externe al Angliei, prin care solicita audiența de prezentare a scrisorilor de acreditare regelui George al V-lea, Nicolae Titulescu era înștiințat la 23 martie de primirea sa la 28 martie¹⁹.

Misiunea lui Nicolae Titulescu la Londra a debutat sub auspicii defavorabile într-un climat internațional precipitat de disensiunile acute dintre puterile învingătoare și cele învinse, de tensiunea franco-engleză tot mai accentuată în problema reparațiilor²⁰, a Orientului apropiat sau chiar asupra modalităților de întărire a eficienței Societății Națiunilor²¹. Spirit lucid, marele diplomat întrevăzuse încă din timpul desfășurării Conferinței de pace, pe care o considera "văltoare de egoism" și "de cupiditate internațională"²², dificultățile cu care urma a se confrunta întreaga omenire.

La Conferința de pace marile puteri prin politica lor care urmărea cu predilecție propriile lor interese ignorând aspirațiile statelor mici i-a provocat sentimentul "că încep a confunda bunul simț cu izolarea: fiecare pare a se gândi numai la ea, iar pentru a practica și solidaritatea fac ... discursuri"²³.

Nicolae Titulescu, care încă din primăvara anului 1920 acreditase părerea că "pacea s-a făcut prost"²⁴ și consecințele nu vor întârzia, constata într-un timp relativ scurt că Tratatul de la Versailles "din rod al unirii din 1919, a devenit măr al discordiei în ultimii cinci ani"²⁵. Observator atent, analist subtil, ministrul plenipotențiar al României la Londra a sesizat atitudinea cercurilor politice și diplomatice din Marea Britanie în problema reparațiilor, care a dus la deprecierea relațiilor cu Franța. Analizând concepția britanică a echilibrului european Nicolae Titulescu dădea la iveală substratul ei arătând că "de cinci ani asistăm, dacă nu la sabotajul complet al reparațiilor din partea anglo-saxonilor, cel puțin la vădita tendință a acestora de a reduce reparațiunile, nici prea mult pentru a nu împuternici nici Germania, dar destul de simțitor pentru a împiedica Franța să iasă repede din greutățile războiului"²⁶. Spre a-și justifica această atitudine Londra imputa Parisului vina de a întreține criza economică prin cheltuieli militare deși Germania nu mai constituia un pericol, iar prin refuzul de a se asocia acestei politici de reparații întârzia reconstituirea Europei²⁷. Divergențele dintre Anglia și Franța au produs o anumită dezorientare în opinia publică din România ridicându-se întrebarea asupra liniei politice care trebuie adoptată între cele două mari puteri²⁸.

Dificultățile erau sporite și de înăsprirea relațiilor franco-române în probleme economice, eșecul Conferinței de la Viena la 2 aprilie 1924, asperitățile României cu Mica Înțelegere, cât și de atacurile puternice la care guvernul era supus de către opoziție²⁹. Dificultățile au putut fi depășite efortul diplomației românești fiind concentrat în direcția esențială de armonizare a intereselor României cu cele ale marilor puteri, în consolidarea Micii Înțelegeri, cât și în cultivarea relațiilor de bună vecinătate.

Ilustrul diplomat Nicolae Titulescu în îndelunga sa activitate a adoptat o atitudine principială în relațiile cu marile puteri. Nu întâmplător ceea ce scria în timpul Conferinței de pace "Trebuie să știe Occidentul că suntem un stat serios foarte înțelegător de necesitățile solidarității, dar și foarte iubitor de independență"³⁰ avea să-i rămână deviză în gândirea și acțiunile sale.

Capacitatea bunăvoinței cercurilor engleze de către Nicolae Titulescu s-a dovedit a fi dificilă din cauza acuzațiilor de francofilie aduse României pe care premierul britanic le-a făcut cunoscute ministrului român la prima întâlnire, cerându-i explicații asupra cauzelor acestei orientări³¹. Nerealizând în mod voit motivația legăturilor tradiționale dintre

cele două popoare prin rolul jucat de Franța în dezvoltarea națională a României, guvernantii britanici ignorau necesitatea imperioasă pentru forurile de la București de a consolida relațiile cu toate statele în vederea garantării securității teritoriale a țării și asigurării păcii în întreaga lume³².

Imparțialitatea pe care Nicolae Titulescu a cultivat-o între cele două mari puteri a dat roade în scurt timp de la venirea sa în Marea Britanie.

Într-o telegramă trimisă de la Londra la 6 ianuarie 1924 Nicolae Titulescu deja arăta noua orientare a presei britanice nevoită să recunoască situația că "nu România, ci Cehoslovacia a luat inițiativa de a alege între Franța și Anglia, că politica României a fost real independentă și că România a fost nedreptățită când a fost socotită ca fiind din cele trei state ale Micii Înțelegeri cel mai independent cu Franța"³³.

Dintre problemele care au solicitat în cel mai înalt grad remarcabila competență a lui Nicolae Titulescu au stat reglarea divergențelor de natură economică dintre statul român și cercurile financiare engleze, precum și obținerea unui sprijin constant din partea forurilor politice în vederea apărării integrității teritoriale a României³⁴.

Astfel, a reușit să aplaneze conflictul dintre guvernul român și Stock Exchange din Londra asupra titlurilor împrumutului din 1913 deținute în parte de supuși englezi, dar pe care guvernul român refuza să le recunoască întrucât fuseseră subscrise în Germania³⁵ iar la străduințele sale Bursa din Londra a reintrodus în cota ei titlurile acestui împrumut și ale aceluia din 1922.

Un rol important în cercurile politice și diplomatice din Londra l-a avut Nicolae Titulescu în timpul tratatelor pentru încheierea unei alianțe româno-franceze manifestând o grijă deosebită în vederea menajării susceptibilității britanicilor. Prin intermediul lui Nicolae Titulescu, I.G. Duca, ministrul afacerilor străine a contactat în primăvara anului 1924 pe premierul britanic. Cu acest prilej I.G. Duca a arătat că România a dat curs inițiativei franceze în vederea realizării unui tratat pe care îl vedea ca un pact de garanție a granițelor țării, dar deosebit de cel încheiat de Franța cu Cehoslovacia în care nu erau stipulate sarcini defensive bine delimitate. Demersul era o măsură menită să nu sporească tensiunea dintre Anglia și Franța în cazul semnării pactului și să expună motivele ce impuneau României perfectarea unui asemenea tratat inspirat din interesele ei vitale, dar, care nu excludea o înțelegere similară cu Marea Britanie³⁶.

Campania dusă de diplomatul român în cercurile oficiale britanice pentru apărarea intereselor țării³⁷ a început să fie favorabilă, Nicolae Titulescu acreditând ideea că: "Anglia este decisă a susține integritatea frunțașilor României"³⁸. Totodată el consemna ca o notă pozitivă primirea cordială și asigurările date în mai 1924 la Londra lui I.G. Duca.

Pe aceeași linie ascendentă a evoluției relațiilor româno-britanice sublinia și vizita regelui Ferdinand la Londra cu care ocazie lordul primar a introdus în discursul său "referințe la eforturile României de a se restaura economic, la independența ei și la enormele posibilități de viitor ale României"³⁹. În același sens, ca o chintesență a curentului de opinie favorabilă creat în mediile politice britanice pentru România, suveranul englez aprecia în discursul rostit în cinstea regelui Ferdinand: "ne putem bizui pe moderația și pe sfatul prudent al unui popor de veche civilizație, de prietenie încercată și de inteligență vie"⁴⁰.

Competența diplomatică de excepție a lui Nicolae Titulescu, puterea de persuasiune și farmecul covârșitoarei sale personalități l-au impus în atenția cercurilor internaționale reușind, deși reprezentant al unei țări mici, să ocupe "un loc important cum nu jucau unii reprezentanți ai unor mari puteri"⁴¹. Poziția de prim ordin pe care a deținut-o marele diplomat în cadrul relațiilor internaționale în vederea atenuării unor divergențe, pentru păstrarea unității aliaților ca o garanție a menținerii păcii a fost admirabil evocată de contele de Saint-Aulaire. Fostul ambasador al Franței în România în perioada războiului, iar apoi la Londra în același timp cu diplomatul român își amintea: "Alături de Venizelos, ministrul României la Londra, amicul meu Titulescu, mă dispensa adesea să pledez o cauză mai bine apărată de către terți"⁴². Atenția lui Nicolae Titulescu a fost concentrată asupra menținerii statu-quo-ului teritorial dobândit. Cu verva-i recunoscută ilustrul diplomat surprindea situația țărilor mici în raport cu neînțelegerile anglo-franceze în următorii termeni: "Când Franța și Anglia se dispută e ca și cum tătucu și mămica și-ar arunca farfuriile în cap și copii se pun pe plâns"⁴⁴. Această preocupare a marelui diplomat avea să se manifeste constructiv în anul 1924 prin rolul major deținut în restabilirea legăturilor dintre Franța și Marea Britanie, care se depreciaseră până la sistarea oricărui contact prin criza Ruhrului.

Mediația făcută de ilustrul diplomat este un aspect quasi inedit al laborioasei sale activități fiind menționată doar într-un articol al lui Nicolae Dianți despre Nicolae Titulescu în "Dictionnaire Diplomatique". Singura sursă mai detaliată este însemnarea lui Nicolae Raicovicianu, care în calitate de colaborator al lui Nicolae Titulescu a participat direct la evenimente și a reușit să le relateze cu obiectivitate. De altfel chiar reluarea legăturilor anglo-franceze ce au avut un rol important în consolidarea relațiilor internaționale a fost privită de Nicolae Titulescu cu cunoscute-i circumspecție ce avea să se accentueze în perioada următoare pe măsura ivirii unor noi divergențe între marile puteri.

Chiar la conferința de la Londra din 16 iulie - 16 august 1924 misiunea celor doi mari oameni politici a fost dificilă Eduard Herriot având dificultăți cu presa franceză, iar Ramsay Mac Donald adversitatea forțelor ostile înțelegerii cu Franța și chiar lipsa de receptivitate a unor membri ai

partidului său, care protestau contra împrumutului german și planului experților ca dăunătoare industriei britanice⁴⁴. Deși premierul englez declarase "că numai Satana mai putea despărți Anglia de Franța" Nicolae Titulescu ajunsese la concluzia că "unele cercuri britanice nu cedează de loc din concepțiile lor pentru a crea o adevărată solidaritate franco-britanică, dar spera că "timpul va aduce ameliorare"⁴⁵.

Cu toate că Nicolae Titulescu prin medierea făcută între Anglia și Franța sperase la concursul celor doi prim-miniștri în susținerea intereselor României, marele diplomat a avut de înfruntat opoziția lui Ramsay Mac Donald asupra participării statelor mici la Conferința de la Londra⁴⁶. Astfel, numai prin insistențele și criticile formulate de Nicolae Titulescu asupra tratamentului inechitabil pe care marile puteri continuau să-l administreze țărilor mici delegația română a fost primită la Conferință. Lucrările Conferinței le-a urmărit cu rezerve generate de nesfârșitele discuții între experții marilor puteri, de concesiile făcute Germaniei în materie de reparații și limitare a puterilor comisiei de transfer asupra convertibilității mărfurilor⁴⁷.

Ca o măsură de precauție pentru interesele României Nicolae Titulescu a depus biroului Conferinței un memoriu prin care justifica interesul major în problema reparațiilor și solicita revizuirea favorabilă a procentului stabilit României prin Conferința de la Spa, rezolvarea datoriilor de război ținându-se cont de toți factorii legați de ele, participarea României la executarea planului experților⁴⁸.

După lungile și grelele negocieri, Conferința de la Londra a reușit să stabilească modalitățile de aplicare ale planului Dawes, hotărând repartizarea plăților, condițiile împrumutului ce trebuia acordat Germaniei, precum și sancțiunile în cazul neindeplinirii sarcinilor impuse. Franța din nevoia de a ieși din izolare se angaja să limiteze ocupația sa asupra Ruhrului la maximum un an, iar Germania prin delegația condusă de cancelarul W. Marx a acceptat toate hotărârile⁴⁹. Dar să răsfoim și cele câteva pagini de amintiri ale colaboratorului marelui diplomat privind restabilirea legăturii dintre cele două mari puteri.

Rolul ce a jucat, în 1924, N. Titulescu în politica de apropiere dintre Anglia și Franța⁵⁰

Alegerile britanice din decembrie 1923 au răsturnat guvernul conservator al lui Stanley Baldwin⁵¹ și au adus la putere un guvern laburist prezidat de Ramsey Mac Donald⁵² care a luat și Ministerul Afacerilor Străine.

Rezultatul alegerilor răsturnase guvernul Stanley Baldwin care-și luase angajamentul să convoace masele electorale pentru modificarea tarifului vamal. Stanley Baldwin, însă, alesese greșit

momentul consultării electorale pe o chestiune internă când nemulțumirile pe chestiunile externe erau așa de mari încât era ușor de prevăzut că vor avea o influență asupra votului. Ambele partide istorice erau învinuite de situația politică în care se găsea Anglia după război, atât în cea ce privește relațiile cu celelalte state, în special cu Franța, cât și în cea ce privește situația economică a țării.

Poporul englez știa că partidul laburist nu era "roșu" și că nu va asculta orbește de Moscova. Dând voturile sale lui Mac Donald, pacifist cunoscut care se opusese întotdeauna unui război împotriva Germaniei și, care stăruia încontinuu pentru recunoașterea U.R.S.S. dovedea că nu mai nutrea împotriva Germaniei sentimentele din timpul războiului și că nu mai asculta de propaganda ce se făcea împotriva bolșevicilor. Votând pentru partidul laburist alegătorul englez nu accepta cătuși de puțin propaganda acestuia, voia însă, să-și arate nemulțumirea ce avea împotriva partidelor istorice care făcuseră, după părerea sa, greșeli, mai ales în politica externă. Partidul Tory era învinuit că nu împiedicase ocuparea de către Franța, a Ruhr-ului și Partidul Wight că nu evitase intrarea Angliei în războiul mondial, ale cărui consecințe erau atât de mari pentru toată populația.

După numărul voturilor obținute, Partidul Laburist nu avea o majoritate covârșitoare, ba chiar minoritar, dar era stăpânul din sânul căruia s-ar fi putut alcătui un guvern mai ales că Mac Donald propunea noi mijloace pentru asigurarea păcii și a bunei stări a populației care suferea de consecințele războiului.

Deși scurtă guvernarea lui Ramsey Mac Donald a creat totuși o stare de spirit în interiorul țării și în relațiunile internaționale, care a schimbat cu totul atmosfera europeană încă atât de frământată de urmările războiului.

Ramsey Mac Donald spusese unui ziarist american în februarie 1924: "Atât timp cât în Europa nu va fi o stare de spirit din care să lipsească neîncrederea este inutil să se mai discute detalii. Până nu se va crea o atmosferă de încredere mutuală este fără nici un interes să se înceapă conversațiuni"

Această încredere mutuală Mac Donald a creat-o în scurta lui guvernare! În mai 1924 un reviriment analog celui petrecut cu câteva luni înaintea în Anglia are loc în Franța unde masele electorale au fost consultate pe chestiunea unor impozite.

Rezultatul votului însă, ca și în Anglia, a fost determinat de nemulțumirea populației pricinuită de repetatele eșecuri în politica externă. Poporul francez conștient de victoria pe care o plătitese cu pierderi atât de mari nu vedea nici unul din avantajele ce i se promisese. Victoria nu-i adusese nici reparațiunile ce le socotea pe cât de justificate, pe atât de indispensabile refacerii sale și nici nu obținuse garantarea securității de care avea nevoie pentru zădărnicierea unei revanșe din partea

Germaniei. Alegerile franceze din mai 1924 care au răsturnat guvernul Poincaré⁵³ sprijinit de "Blocul Național" nu modificase mult voturile, totuși un guvern nu putea exista fără sprijinul socialiștilor conduși de Leon Blum și pe care Poincaré nu-l avea. De aceea în noua Cameră s-a format o majoritate formată dintr-o înțelegere a republicanilor radicali cu socialiștii denumită "Cartelul stânger", care a desemnat ca Președinte al Consiliului pe Ed. Herriot⁵⁴, omul ostil politicii externe al lui Poincaré.

Noua Cameră, în care majoritatea o avea "Cartelul Stânger" din primele zile a început prin a refuza să lucreze cu Președintele Republicii, Millerand⁵⁵, pentru că acesta, în timpul alegerilor sprijinise fățiș "Blocul Național"

Schimbarea politică din Anglia și din Franța dădea putința lui Mac Donald să încerce o apropiere între cele două țări și pentru aceasta socotea nimerită o întrevvedere cu Președintele Guvernului francez.

Ca să ajungă însă să se întâlnească cu Președintele Herriot trebuia mai întâi să cunoască intențiile acestuia pentru ca inițiativa unei întrevederi să nu riște un refuz. Pentru aceasta a căutat să sondeze părerea lui Herriot prin persoane apropiate de dânsul.

Ramsey Mac Donald cunoștea legăturile ce Nicolae Titulescu, pe atunci ministrului României la Londra, le avea în Franța și chiar cu Președintele Herriot și s-a gândit că prin dânsul ar putea afla ce gânduri nutrea Premierul francez și iată cum a procedat:

Eram într-o după-amiază, împreună cu ministrul nostru în camera numită "schoolroom", din casa din Grosvenor street, unde locuia și în care se retrăgea ca să lucreze mai liniștit.

Ministrul își făcea corespondența în timp ce eu, cu hârtiile și dosarele mele, îmi vedeam de treabă.

Scrisese ministrul vreo 3-4 scrisori și-mi spune să luăm ciaiul și apoi, eșind, să dau, recomandată, o scrisoare pentru Herriot.

Ni se servise ciaiul când și-a anunțat vizita Domnul Waterhaus dacă-mi aduc bine aminte numele⁵⁶ - Era fostul secretar al lui Stanley Baldwin, fostul Premier englez și care rămăsese la Downing Street, în aceeași calitate pe lângă Ramsey Mac Donald.

Înainte de a-și sorbi ciașca de ciai ce i se oferise și fără prea multă introducere vizitatorul nostru și-a mărturisit scopul venirii sale.

Am venit, Excelență, să vă întreb, știind că sînteți un cunoscător al celor ce se petrec în Franța, cum vedeți situația de acolo după alegerile ce au avut loc și cum credeți că se vor dezvolta raporturile anglo-franceze?

- Cel mai bun răspuns este să vă citesc scrisoarea pe care am scris-o adineaora prietenului meu Herriot și pe care dacă Raicovicianu⁵⁷ și-ar fi băut mai repede ciaiul, n-ar mai fi fost pe masa mea.

Rupse plicul și citi scrisoarea prin care Ministrul nostru

felicita pe amicul său Herriot pentru succesul ce-l avusese în alegeri și-i spunea că, cunoscând situația din Anglia și intențiile Premierului englez, crede că dânsul ar fi singurul francez care ar putea apropia cele două țări și să netezească neînțelegerile ce există între ele.

Waterhaus impresionat de cele ce i se citise și mai ales de tonul prietenesc întrebuit de Titulescu care se totuia cu Herriot l-a întrebat:

Excelență, imi dați voie să refer Primului Ministru cele ce mi-ați citit și să-i comunic chiar și prietenia ce vă leagă cu Președintele Herriot?

Evident! Scriam prietenului meu Președintelui Guvernului francez. S-a întâmplat să vii la mine și să-mi ceri părerea asupra rezultatului alegerilor franceze și ți-am citit cele ce scriam lui Herriot fără să fi gândit că părerea mea ar fi interesat pe D-l Mac Donald. Dacă Dumnezeu crezi că Domnia sa ar avea vreun interes să-mi cunoască părerea poți să-i comunici cele ce ți-am citit.

Waterhaus a plecat ca să se întoarcă a doua zi rugând pe Ministrul nostru să treacă, dacă poate, pe la Downing Street căci D-l Mac Donald ar dori să-i vorbească.

Întorcându-se de la vizita ce făcuse la Foreign Office, Ministrul imi spuse:

- Raico, nu-ți poți închipui de ce m-a chemat Mac Donald. Are Nenea Nicu - cum obișnuia să se mângâie pe el însuși câte o dată de jucat un rol din care trebuie, la Paris sau la Londra, să trag un folos și pentru noi.

Apoi imi povestește pe larg cum a decurs întrevederea cu Mac Donald și cum acesta, spunându-i că cunoaște prietenia ce-l leagă de Herriot, l-a rugat să se ducă la Paris să mijlocească și să pregătească vizita acestuia la Londra în cursul căreia cei doi bărbați de stat să poată discuta chestiunile pendinte și să caute să netezească divergențele care întrețin răceala între cele două țări.

Ministrul nostru a acceptat de la început propunerea care, pe lângă că-l măgulea atât pentru încrederea ce Premierul englez i-o mărturisise rugându-l, când era la Londra un ambasador francez și la Paris unul englez care ar fi putut mijloci întâlnirea între cei doi Premieri, să intervieve dânsul, cât și pentru că se gândea că din demersurile ce va face va putea obține ceva și pentru țara sa.

După mai multe întrevederi cu Mac Donald și cu alți înalți funcționari de la Foreign Office în decursul cărora Ministrul nostru a discutat ce se poate propune și ce nu Premierului francez, după ce a stabilit liniile generale și chestiunile ce se vor discuta netezind terenul de cele spinoase și mărunte care ar fi putut zădărnici o înțelegere, a plecat la Paris și în această călătorie l-am însoțit.

Am sosit seara la Paris și de îndată ce ne-am lăsat bagajele la Hôte(l) Chatain ne-am dus la Elena Văcărescu, în Rue Washington.

prietenă bună și foarte intimă cu Herriot la care avea ușa deschisă în orice zi și la orice oră și Ministrul a rugat-o ca a doua zi, dis de dimineată să se ducă la Herriot și să-i spue că a venit la Paris cu o misiune din partea lui Mac Donald și să angajeze o întrevedere cu dânsul cum va ști mai bine, dar cât mai confidențială, ca nu cumva presa sau politicienii din "Blocul Național" să afle și să speculeze zădărniciind, poate, scopul venirii și misiunii sale la Paris.

Întrevederea cu Herriot a avut loc în hotelul de pe lângă Gara de Lyon, unde locuia în mod obișnuit, Premierul francez și-a dat, principial, asentimentul acceptând să meargă la Londra rezervându-și însă să obție avizul favorabil al lui Painlevé⁵⁸, de care, deși nu se îndoia, dar, ca condescendență față de acesta, voia să-l aibă.

De ce avizul lui Painlevé?

Sosisem la Paris în preziua alegerii Președintelui Republicii în locul lui Millerand care, după cum am spus mai sus, a fost silit să se demită pentru ea în timpul campaniei electorale sprijinise fățiș "Blocul Național" și Camera își manifestase ostilitatea față de dânsul.

Painlevé era candidat la Președenția Republicii și fiind sprijinit de "Cartelul Stângii" alegerea lui, care avea să aibă loc a doua zi, era dată că sigură.

Ca să poată da Ministrului nostru răspunsul definitiv și asentimentul lui Painlevé, Herriot i-a dat întâlnire la Caffé de Paris unde el urma să dejuneze cu Painlevé și cu mai mulți prieteni politici cu care puneau la punct alegerea ce urma să aibă loc a doua zi.

Am luat dejunul cu Ministrul la Caffé de Paris într-un mic salon separat, după cum ne înțelesesem cu Herriot și unde el trebuia să vie să aducă răspunsul.

Isprăvisem masa și luând cafeaua așteptam. Herriot sosește surâzător: Eh! bien Titus, tant va pour le mieux!

Le President est d'accord et très content. Il viendra tout à l'heure lui même ici pour te serrer la main et te remercier pour la peine que tu te t'es donné etc.

Puțin după aceasta sosește Painlevé grăbit. Se scuza că nu poate sta mai mult căci fusese chemat la o consfătuire cu un grup de parlamentari.

După ce primește felicitările anticipate ale Ministrului nostru pentru reușita sigură de a doua zi, mulțumește acestuia pentru demersul ce a făcut și-i spune: " Si Herriot réussit à Londres il vous devra son succès excusez moi Monsieur le Ministre, on m'attend. Je vous laisse Herriot, causez, continuez à lui faciliter la tâche

Luându-și apoi ziua bună de la Herriot, cu care se pare că nu avea să se mai vadă în cursul zilei își comunica unul celuilalt ce vor face după alegere și stabileau programul:

"Alegerea se va termina, probabil, între 5-6 seara. Tu, Painlevé,

te duci la Paris căci alegerea avea loc la Versailles direct la Elysée pe la 8-8 1/2 mă chemi îți prezint demisia cabinetului. Mă însărcinezi să fac un nou Minister. Da! Da! îmi prezinți aceeași listă și chiar în cursul nopții citești în Cameră declarația Guvernului și s-au despărțit!

Rămas cu Herriot, Ministrul nostru a mai discutat cu dânsul câteva chestiuni de detaliu în legătură cu vizita ce urma să facă la Londra, vorbesc apoi de alegerea Prezidențială ce va urma să aibă loc a doua zi și de declarația ce Herriot urma s-o facă în Cameră. Ministrul nostru a cerut să vadă ce conține declarația relativ la politica externă și a cerut să-i citească pasagiul. Herriot scoate din servietă declarația și citește pasagiul ce interesa pe Ministrul nostru și la sugestia acestuia face câteva corecturi privitoare la politica față de Anglia și care erau necesare în vederea vizitei ce urma să facă la Londra și citește apoi pasagiul relativ la relațiunile guvernului francez cu U.R.S.S.

Din declarație reeșea că Guvernul francez va avea cu U.R.S.S. relațiuni de bună prietenie dar nu vedea care ar fi repercusiunea pe care Guvernul francez dorește ca această prietenie s-o aibă față de țările cari politicește erau legate de Franța și în special față de țara noastră.

Ministrul nostru i-a cerut lui Herriot să introducă în declarație o frază din care să reiasă, cât mai clar posibil că Guvernul francez socotește Nistrul ca graniță definitivă între noi și U.R.S.S. Nistrul, granița noastră, perpetua preocupare a Ministrului Titulescu! nu pierdea ocaziunea să n-o poată mărturisii și să nu ceară să ne fie recunoscută de toți și oricând!

Herriot recunoaște dreptatea cererei și amândoi s-au străduit să stilizeze fraza cât mai bine. Punându-se de acord asupra textului, ministru cere ca Herriot să-i scrie cu mâna lui, pe actul ce avea cu dânsul, fraza așa cum urma să apară în declarație și pe care amândoi o ticluiseră, spunându-i: "Ca sera mon meilleur souvenir et ma seule récompense pour les démarches que j'ai faites

Herriot, fără nici o ezitare a scris pe caetul Ministrului fraza și sub iscălitură a adăugat "le citoyen Titulescu est un malin!" A voit, desigur, să spună că înțelesese că Ministrul îi ceruse un "non varietur" a frazei în chestiune.

Nu-mi amintesc cum era fraza inițială în declarație și nici nu am reținut exact forma definitivă ce i se dase la Caffé de Paris. Îmi amintesc numai că din text reiese că Franța recunoștea că granița noastră cu U.R.S.S. era pe Nistru.

A doua zi, în ziare, a apărut declarația guvernului francez cu fraza așa cum fusese redactată. Atunci Ministru nostru, plin de satisfacție, mi-a spus:

Vezi, Raico, nu am venit de geaba la Paris. Herriot se va înțelege cu Mac Donald. Franța și Anglia se vor împrieteni. Sunt mulțumit că am putut eu să-l aduc pe Herriot la Londra. Sunt sigur că Premierul

englez cât și cel francez, nu-mi vor refuza ceva ce le voi cere pentru țara noastră. Sunt însă și mai mulțumit că de pe acum am câștigat ceva pentru noi Declarația lui Herriot va place sau nu, nu pot să știu, dar un lucru este câștigat. Franța mărturisește încă o dată, ceea ce de mult recunoscuse, că considera granița noastră de răsărit la Nistru.

Râzând i-am spus amintindu-i vorbele sale de la Londra: "și-a jucat rolul Nenea Nicu ...!"

Dar de la dejunul de la Caffé de Paris și până la citirea declarației lui Herriot s-a mai întâmplat ceva.

La alegerea de la Versailles Painlevé, a căzut și a fost ales Gaston Doumergue⁵⁹ Herriot și mai ales Painlevé în fața Ministrului nostru și a mea vindeau pielea ursului!!

Herriot a venit în cursul luni iulie 1924⁶⁰ la Londra. În timpul vizitei sale, în fiecare zi și uneori de mai multe ori pe zi avea întreveneri cu Ministrul nostru cu care se consulta și căruia-i cerea avizul asupra tratativilor ce ducea cu Premierul englez.

După ce cei doi Premieri s-au pus de acord asupra relațiilor ce urmau să aibă cu Germania punctul nevralgic al animozităților dintre Anglia și Franța - a fost invitat la Londra Cancelarul german W. Marx⁶¹ și la Dawning Street s-au pus bazele viitorului plan Dawes pe care, mai târziu l-a acceptat și Franța și Germania.

Rezultatul imediat al vizitei lui Herriot la Londra a fost că toate atacurile de presă dintre Paris și Londra au încetat, incriminările reciproce ale opiniei publice din ambele țări s-au liniștit și încrederea mutuală a permis celor două mari puteri să ducă la Geneva politica care tindea să facă din S.D.N.⁶² instrumentul restaurării Europei în care scop, cei doi Premieri, căzuseră de acord ca Germania să fie admisă în sânul Societății Națiunilor.

În septembrie 1924, în a 5-a adunare a S.D.N. pentru prima oară Anglia și Franța au fost reprezentate de Primii lor Miniștri care erau, în același timp și Miniștri al Afacerilor Străine.

În această sesiune, după lungi și laborioase discuțiuni, datorită politicii de înțelegere dintre Herriot și Mac Donald s-a ajuns la hotărârea de a se invita Germania la Geneva. Totodată atunci s-a votat și vestitul "Protocol" care punea la baza organizării păcii mondiale formula "arbitraj, securitate și dezarmare"

Dacă "Protocolul" n-a fost ratificat de Parlamentul englez este din cauză că se dădea S.D.N. dreptul să hotărască dânsa atitudinea ce ar urma să aibă Anglia și prin repercusiune Dominioanele, într-un eventual conflict, dar nu este mai puțin adevărat că înțelegerea dintre Herriot și Mac Donald a făcut ca de acum înainte Geneva să devie centrul politicii europene și unde Franța sprijinită de aliații ei, Polonia, Belgia și Mica Înțelegere a început să joace un rol din ce în ce mai important căruia

pasiunea pentru pacea lui Briand⁶³ i-a asigurat un ascendent necontestat și menținut până ce alte împrejurări politice au dus la sfârșit viața S.D.N.

După cum spuneam mai sus Parlamentul englez nu a ratificat "Protocolul" din 1924. Mac Donald puțin timp după întoarcerea sa la Londra de la Geneva a fost răsturnat în alegeri. Partidul Conservator câștigă alegerile cu o mare majoritate și Stanley Baldwin formează noul guvern în care a luat portofoliul Afacerilor Străine. Dar animozitățile și neînțelegerile dintre Anglia și Franța nu mai existau! Prietenia și colaborarea dintre cele două țări era asigurată în urma vizitei făcute în iulie 1924 la Londra de Herriot, vizită mijlocită și pregătită de N. Titulescu. Astăzi 26 martie 1957, radio Paris aduce vestea morții lui Ed. Herriot, în vârstă de 84 ani.

NOTE

1. Valeriu Florin Dobrinescu, Some consideration on the Roumanien English Relations (1919-1940), Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie "A.D.Xenopol", XVIII, 1981, Iași, p. 70.
2. Ibidem, p.72.
3. Activitatea lui Nicolae Titulescu în prima etapă a misiunii sale diplomatice la Londra a fost abordată pe larg de dr.Ion M.Oprea în capitolul cu același titlu din bine-cunoscuta sa monografie "Nicolae Titulescu", București, 1966, p. 130-168. Referiri importante se găsesc la dr.Valeriu Dobrinescu în op.cit., în "Noi documente străine privind activitatea diplomatică a lui N.Titulescu" precum și în "Mărturii din arhivele străine" ambele în "Titulescu și strategia păcii", Iași, 1982, p. 329-349 și 449-473.
4. Constantin Xenii. Take Ionescu, 1933, p.412.
5. Valeriu Dobrinescu, Noi documente britanice, în Titulescu și strategia păcii, Iași, 1982, p. 329.
6. Ibidem, p. 328.
7. Ibidem, p. 329.
8. Muzeul Național de Istorie; Nr.inv. 161.636. Această sursă va fi citată M.N.I.R.
9. M.N.I.R. nr. inv. O.E. 28535
10. M.N.I.R. nr. inv. O.E. 28534
11. Ion M.Oprea, "Nicolae Titulescu", București, 1966, p. 132.
12. M.N.I.R. nr. inv. 111208
13. M.N.I.R. nr. inv. 111209
14. M.N.I.R. nr. inv. 112216
15. M.N.I.R. nr. inv. 111208
16. Ibidem
17. Ibidem

18. M.N.I.R. nr. inv. 111211
19. M.N.I.R. nr. inv. O.E. 28536
20. Emilian Bold, De la Versailles la Lausanne (1919-1932). Activitatea diplomației române în problema reparațiilor de război, Iași, 1976; Ema Nastovici, Unele implicații ale problemei reparațiilor germane în anii 1919-1924, în *Relațiile internaționale în perioada interbelică*, 1980, București.
21. Eliza Campus, Tentative de consolidare a Societății Națiunilor (1922-1925), în "Revista de Istorie" nr.3/1981 p. 487-505.
22. M.N.I.R. nr. inv. 111214
23. Idem, nr.inv. 111210
24. Idem, nr.inv. 111214
25. Nicolae Titulescu, Documente Diplomatice, București 1967, p. 151.
26. Ibidem, p. 152
27. Ibidem, p. 101
28. I.Ciupercă, Probleme ale relațiilor internaționale ale României după primul război mondial, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie "A.D.Xenopol"*, XVIII, 1981, p. 360.
29. Ibidem, p. 362
30. M.N.I.R. nr. inv. 111215
31. M.N.I.R. nr. inv. O.E. 28541
32. M.N.I.R. nr. inv. O.E. 28542
33. M.N.I.R. nr. inv. O.E. 28543
34. Valeriu Dobrinescu, Noi documente britanice, în *Titulescu și strategia păcii*, Iași, 1982, p. 330-331
35. "Adevărul", an XXXVII, Nr.inv.12503 din 15 octombrie 1922
36. Deși tratatul româno-francez nu a putut fi concretizat decât în luna 1926 deoarece în timpul tratatelor din anul 1924 guvernul român considera momentul inoportun din cauza relațiilor franco-engleze încordate și a negocierilor anglo-sovietice, contactele au avut importanța lor marile puteri cunoscând mai bine nevoile României pentru asigurarea securității sale: vezi I.Ciupercă, op.cit., p.361.
37. Inițiativa se dovedea bine venită deoarece Foreign Office, care deși fusese primul ce ratificase Protocolul de la Paris încă din 14 aprilie 1922 și îl prezentase în aceeași zi la Quai d'Orsay, în timpul conferinței anglo-sovietice din 14 aprilie - 27 mai 1924 considera că nu mai poate fi legat de documentul ratificat fiindcă Franța nu-și oficializase ratificarea. Vezi I.Ciupercă, op.cit., p. 360.
38. Nicolae Titulescu, Pagini de "Jurnal", în "Titulescu și strategia păcii" p. 379.
39. Ibidem
40. "Adevărul" an XXXVII, Nr. 12358 din 13 mai 1924
41. Bucur Brănișteanu, "N.Titulescu, Amintiri, Note, Reflecții", București, 1945, p. 56.

42. Jacques De Launay, "Titulescu et l'Europe". Nyon, 1976, p. 43.
43. *Ibidem*
44. Nicolae Titulescu, Documente diplomatice, p. 151
45. *Ibidem*
46. Ziarul "Adevărul" din 31 iulie 1924 citând "Echo de Paris" releva că cererea lui Nicolae Titulescu privind participarea micilor state la Conferința de la Londra a fost respinsă de Ramsey Mac Donald considerând suficient acordul de principiu al marilor puteri a cărui perfectare îi apărea ca o simplă formalitate. Printr-o aluzie la obișnuitele pertractări dintre marii aliați ilustrul diplomat i-a adresat premierului britanic o subtilă ironie: "Sînt fericit să aud că și statele mari pot cădea de acord asupra unor chestiuni oarecari în numai două minute!"
De aici a venit riposta lui Ramsay Mac Donald: "Dacă vom fi în incurcătură, nu vom întârzia să facem apel la ajutorul României" care a atras replica promptă din partea lui Nicolae Titulescu: "În numele României vă declar că este gata să vă ajute" Comentatorul conchidea că marele diplomat ar fi putut adăuga "Cum va mai ajutat"
47. Nicolae Titulescu, Documente diplomatice, p. 154.
48. Nicolae Titulescu, "Les revendications de la Roumanie" Conférence Interrallié de Londres, juillet - Août 1924, p. 15-16.
49. Eduard Herriot, op. cit., p. 153.
50. Documentul face parte din caietul "Diverse însemnări" făcute de Nicolae Raicovicianu și aparține patrimoniului Muzeului Național de Istorie fiind înregistrat cu nr. de inventar 161.636. Textul și ortografia au fost păstrate integral.
51. Stanley Baldwin (1867-1947) lider al Partidului Conservator, în mai multe rânduri prim-ministru al Marii Britanii.
52. James Ramsay Mac Donald (1866-1937) lider al Partidului Laburist și al Internaționalei a II-a, prim ministru al guvernului britanic în 1924 și în perioada următoare.
53. Raymond Poincaré (1860-1934) președinte al Consiliului de miniștrii între 15 ianuarie 1922 - 26 martie 1924.
54. Edouard Herriot (1872-1957) președinte al Consiliului de miniștrii în perioada iunie 1924, aprilie 1925.
55. Alexandre Millerand președinte al Republicii Franceze din septembrie 1920 până în iunie 1924.
56. Sir Ronald Waterhaus apare menționat de Edouard Herriot în "Pagini de jurnal" printre cei care au pregătit și au participat la convorbirile anglo-franceze de la Chequers din zilele de 21-22 iunie 1924.
57. Nicolae Raicovicianu s-a născut la 26 decembrie 1886 în familia unui magistrat din Giurgiu.

După ce a luat doctoratul în drept la Paris a devenit secretar al lui Nicolae Titulescu al cărui colaborator a rămas timp de 30 de ani.

Încă din anii 1913-1918, când viitorul mare diplomat începuse să se orienteze spre probleme de politică externă, Nicolae Raicovicianu se simte atras de noua activitate a "patronului" său.

Prin numirea lui Nicolae Titulescu delegat permanent al României la Societatea Națiunilor și ministrul plenipotențiar la Londra cu încuviințarea guvernului Nicolae Raicovicianu a făcut parte încă din 1922 din delegația română la înaltul for internațional. Aici a participat ca supleant al lui Nicolae Titulescu la ședințele comisiei a treia pentru reducerea armamentelor. Totodată a îndeplinit misiuni de curier diplomatic al Legației României din Londra. Când Nicolae Titulescu ca ministru al Afacerilor Străine a înființat Consiliul Juridic al ministerului Nicolae Raicovicianu a fost numit la 1 ianuarie 1928 consilier juridic, asimilat ca rang unui ministru plenipotențiar clasa a II-a, funcție pe care a deținut-o până în anul 1936. În toată această perioadă a fost nedespărțit de Nicolae Titulescu participând ca expert la Conferința pentru reparații de la Lausanne în 1932, la Conferința de la Belgrad din 1933, la ședința Consiliului Societății Națiunilor dedicată în martie 1936 crizei renane, cât și la Conferința de la Montreux, consacrată strâmtorilor. La 29 august 1936, când Nicolae Titulescu a fost scos din guvern, Nicolae Raicovicianu și-a dat demisia reluând profesia de avocat.

După 23 august 1944 Nicolae Raicovicianu a reintrat în Ministerul Afacerilor Străine funcționând consilier juridic până la 8 noiembrie 1947

58. Paul Pailevé (1863-1933) fondator al "Cartelului stângii", președinte al Adunării Deputaților în perioada iunie 1924 - aprilie 1925.
59. Gaston Doumergue (1863-1937) președinte al Republicii Franceze între 13 iunie 1924 - 13 iunie 1931.
60. Edouard Herriot a participat la convorbirile cu premierul britanic la Chequers în zilele de 21-22 iunie 1924. Vezi Edouard Herriot "Pagini de jurnal", București, 1968, p. 129.
61. Wilhelm Marx cancelar în perioada noiembrie 1923 decembrie 1924.
62. Societatea Națiunilor
63. Aristide Briand (1862-1932) ministru și premier în repetate rânduri în timpul Republicii a III-a.

L'ACTIVITÉ DE NICOLAE TITULESCU CONCERNANT LA CONSOLIDATION DES RELATIONS INTERNATIONALES

Résumé

A la fin de la Première Guerre Mondiale les relations entre la France et la Grande Bretagne ont connu une détérioration. Pour reprendre la collaboration entre les deux grandes puissances le premier ministre britannique Ramsay Mac Donald a recouru à Nicolas Titulescu, alors ministre de Roumanie à Londres, pour intervenir auprès d'Hélène Văcărescu, bonne amie d'Edouard Herriot. Le diplomate roumain est allé à Paris pendant la campagne électorale de 1924 dans la quelle Edouard Herriot était accrédité des plus grandes chances pour être élu et constituer le nouveau gouvernement. Nicolas Titulescu a réussi à convaincre Edouard Herriot de revitaliser les relations entre les deux grands pays. Le nouveau premier ministre français donnant suite à ces démarches est allé à Londres et c'est ainsi que les relations franco-anglaises commencèrent a se redéveloppées. Ces démarches antreprises par notre grand diplomate ont été mentionnées aussi dans les memoires de Nicolae Raicovicianu, proche collaborateur de Nicolas Titulescu à Londres et qui d'allieurs l'accompagnait à Paris lors des entretiens avec Edouard Herriot.

FERDINAND I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională

Rege al României
La țefi de față pe viitoru Sănătate

Asupra raportului Ministrului NOSTRU Secretar de Stat la
Departamentul Afacerilor Străine sub No.49408,

În baza articolului 30 alineatul 2 din legea pentru
reorganizarea Ministerului Afacerilor Străine,

AM DECRETAT ȘI DECRETAM

Art.I- Domnul Nicolae Titulescu, Deputat, Ministru Secretar
de Stat, este numit, pe ziua de 16 Decembrie 1921, Trimis
extraordinar și Ministru plenipotențiar al NOSTRU pe lângă
Majestatea Sa Regele Marel Britanii și Irlandei și al posesi-
nilor britanice de peste mari, Împarat al Indiilor, trimis în
misiune specială.

Art.II- Domnul Titulescu va avea în corpul diplomatie
gradul de Ministru plenipotențiar clasa I-a.

Art.III.- Ministrul NOSTRU Secretar de Stat la Departamen-
tul Afacerilor Străine este însărcinat cu executarea acestui
Decret.

Dat în București, la 16 Decembrie 1921.

Ministrul Afacerilor Străine

Fig. 1. Decretul prin care Nicolae Titulescu a fost numit trimis extraordinar
și ministru plenipotențiar la Londra. 16 decembrie 1921.

*Le Décret par lequel Nicolas Titulesco a été nommé envoyé extraordinaire
et ministre plénipotentiaire à Londres. 16 Decembre 1921.*

Whitehall Palace,
London, 24th July, 1924.

24th July, 1924.

Sir,

I have the pleasure to inform you that your application for the Grand Cross of the Order of the British Empire has been approved and you are entitled to wear the same. I enclose herewith a copy of the Order of the British Empire, and a copy of the regulations governing the same. I am, Sir, very respectfully,
Yours faithfully,
Herbert Asquith

I am, Sir, very respectfully,
Yours faithfully,
Herbert Asquith

I have the honour to be,

Sir,

Dear obedient servant,

Registrar of the Royal Victorian Order

Monsieur Nicolas Titulescu.

S.W.6.

Fig. 2 Brevet d'Invention au nom de Monsieur Nicolas Titulescu
Mars 1924 Ordre du Roi de Grande-Bretagne, Londres, le 24 juillet 1924.

Le Brevet par lequel on a conféré à Monsieur Nicolas Titulescu
le Grand Croisé de l'Ordre Royal de Grande-Bretagne, Londres, le 24 juillet 1924.

Fig. 3. Nicolae Titulescu în costum de diplomat și purtând Ordinul Regal Victorian – în timpul misiunii la Londra.

Nicolas Titulesco en costume de diplomat et portant l'Ordre Royal Victorien pendant sa mission à Londres.

Fig. 4. Elena Văcărescu și Nicolae Titulescu la Legația României de la Paris.
Hélène Vacaresco et Nicolas Titulesco à la Legation de la Roumanie à Paris.

Fig. 5. Nicolae Titulescu și colaboratorul său, Nicolae Raicovicianu.
Nicolas Titulesco et son collaborateur Nicolas Raicovicianu.

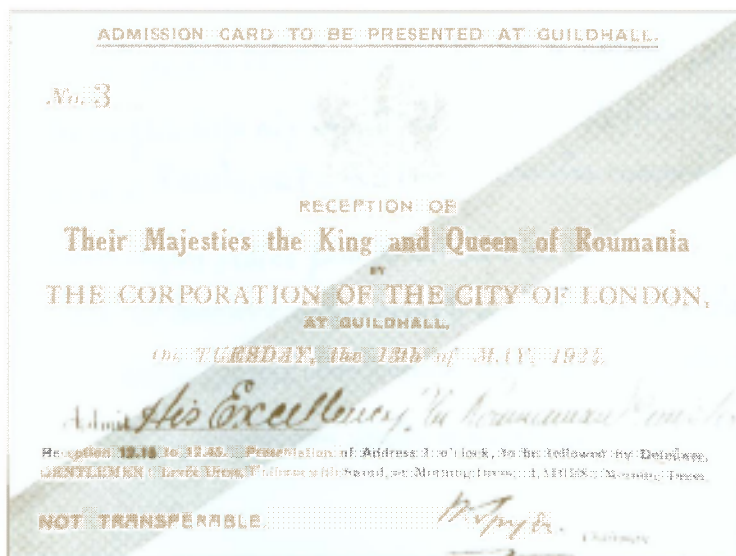

Fig. 6. Invitație adresată lui Nicolae Titulescu la recepția dată în onoarea suveranilor României. Londra, 13 mai 1924.
L'invitation adressée à Nicolas Titulesco pour participer à la réception donnée en l'honneur des souverains de la Roumanie. Londre. 13 Mai 1924.

Probul cea trecut, în 1924, N. Titulescu în politica de apropiere dintre Anglia și Franța

Alegerea britanică din Decembrie 1923 au răsturnat guvernul conservator a lui Stanley Baldwin și au adus la putere un guvern laburist prezidat de Ramsey Mac Donald care a luat și Ministerul Afacerilor Străine.

Rezultatul alegerilor răsturnase guvernul Stanley Baldwin care și luase angajamentul să convoace marile electorale pentru modificarea tratatului naval. Stanley Baldwin, însă, adevărat grefit momentul competiției electorale pe o chestiune internă când nemulțumirile pe chestiunile externe erau așa de mari încât era ușor de prevăzut că vor avea influență asupra votului. Cercul partide istorice erau învinuite de situația politică în care se găsea Anglia după război, atât în ce privește relațiile cu celelalte state, în special cu Franța, cât și în ce privește situația economică a țării.

Poporul englez știa că partidul laburist nu era "rotund" și că un va asulta ardește de ușor. Când voturile sale lui Mac Donald, pacifist amosent care se opusese înțelegerea unui război împotriva Germaniei și care stăruia încontinuu pentru reunirea U.R.S.S. dordea

Fig. 7. Prima filă din însemnările lui Nicolae Raicovicianu.
La première feuille des notes de Nicolas Raicovicianu.